

EGYES FONTOS TISZTSÉGEKET BETÖLTŐ SZEMÉLYEK ELLENŐRZÉSÉRŐL SZÓLÓ TÖRVÉNYJAVASLAT ÁLTALÁNOS VITÁJÁNAK FOLYTATÁSA – 1993. NOVEMBER 9.

KÖVÉR LÁSZLÓ, DR. a FIDESZ vezérszónoka: Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Ház! Néhány hónappal a választási kampány kezdete előtt talán sokunkban felvetődik az igény, hogy valamilyen módon számvetést készítsünk a mögöttünk lévő három és fél évről, majd egy teljes ciklusról, hogy megvizsgáljuk: mit tettünk jól, mit tettünk rosszul, mit gondoltunk helyesen, helytelenül, mit mulasztottunk. S azt hiszem, ezt a számvetést nemcsak mint ellenzéki, illetve nemcsak mint kormánypárti képviselő kell hogy megtegyük, hanem általában, mindenféle jelző nélküli képviselőként is el kell hogy végezzük. Hiszen, ha tetszik ez nekünk, ha nem, bizonyos értelemben és bizonyos kérdésekben a felelőségünk egyetemleges, nem osztható fel aszerint, hogy a patkónak éppen melyik oldalán ülünk.

Talán e számvetéssel hozható összefüggésbe az a jelenség, amely szerint, mintha kissé megfáradva, kissé fásultan, megtörve, kiábrándulva állnánk az újabb és újabb törvényjavaslatok vitái elé, fogyatkoznak a módosító indítványok, a vita heve is lohadni látszik, és be kell hogy valljam, hogy engem már a napirend előtti felszólalások sem szórakoztatnak úgy, mint régen.

És valahogy, minthogyha az 1990-es év világmegváltó hevületétől eljutottunk volna annak a felismeréséig, hogy nagyon kevés dolog múlik rajtunk, képviselőkn, legyünk bár ellenzéki vagy akár kormánypárti képviselők.

Nem mintha hiányolnám a kiválasztottság tudatától, az elhivatottságtól lobogó szemeket, nem mintha hiányolnám azokat az indulatos vitákat, amelyek a parlamenti ciklus kezdetén jellemzőek voltak. Mégis remélem, hogy mindez nincs így, ahogy az előbb lefestettem. Azonban ha mégis így lenne, s lenne benne valami igazság, akkor azt hiszem, hogy a III/III-as ügy, ezeknek a törvényjavaslatoknak a sorsa valamilyen módon szimbolizálja azt, amit az előbb elmondtam.

Mert mi is történt az elmúlt néhány évben — anélkül, hogy részletesen fel akarnám itt eleveníteni a történéseket. Két ellenzéki képviselő — Demszky Gábor és Hack Péter — még szinte a választások eufóriájában benyújtottak egy jó szándékú törvényjavaslatot, melytől a kormányzás felelőségét is viselők mintha megrettentek volna, és ezt a javaslatot elfektették. Majd egy más politikai szituációban immár a Kormány nyújtott be egy hasonló tárgyú törvényjavaslatot a tisztelt Ház elé, amelynek megoldásain szinte átsütött az, hogy az előterjesztő — a tisztelt Kormány — maga sem hitt igazán ennek a javaslatnak az értelmében és végrehajthatóságában.

Mennél többet vitatta a nemzetbiztonsági bizottság e törvényjavaslatot, illetve mennél inkább próbált megküzdeni a javaslathoz benyújtott módosító indítványok szövevényével, annál inkább osztozni volt kénytelen e kételyekben. És végül is eljutottunk oda, hogy a bizottság egyhangú szavazással meghozott javaslatára a Kormány 1992 nyarán a javaslatát visszavonta.

Már-már azt hihettük volna, hogy ez a ciklus egy új, ilyen javaslat elfogadása nélkül ér véget, amikor '93-ban a most előttünk fekvő javaslat került újra a Ház asztalára, és 1993 októberének kellett eljőnie ahhoz, hogy végre — alig fél évvel a választások előtt — e javaslat vitájába is belebonyolódhassunk.

S ez a vita — ahogy ezt korábban mondtam, aszerint, annak megfelelően — az eddigi tapasztalatok alapján a korábbi vita némiképpen vértelenebb, színtelenebb megismétlésének hat. Igaza van Kószeg Ferenc képviselőtársamnak abban, hogy remek kis felszólalást lehetne fabrikálni csupán a korábbi törvényjavaslat vitájában elhangzott idézetekből, ezek felhasználásával.

A 8955-ös számú, az egyes fontos tisztségeket betöltő személyek ellenőrzéséről szóló törvényjavaslat jobb, mint az elődje. Azonban abban is igaza van Kószeg Ferencnek, hogy attól, hogy ez a javaslat jobb, még nem jó. Sőt — hogy folytassam az ő gondolatát — lehet akár e törvényjavaslat az e tárgyban benyújtható törvényjavaslatok legjobbika, bár szerintem garantáltan nem az, akkor sem biztos, hogy jó és végrehajtható törvényt tudunk ebből végső soron alkotni, illetve elfogadni.

Hogy mindjárt saját magamtól is idézzek egy gondolatot: olyan feladat elé állította magát a tisztelt Ház, amelyet nem biztos, hogy meg tud oldani. Sőt, az is lehetséges, hogy olyan feladvány előtt állunk, amelynek egyszerűen nincsen megoldása.

Én a magam részéről azt hiszem, hogy jó megoldása ennek a problémának semmiképpen sem létezik. Meg kell elégednünk a legkevésbé rossz kiválasztásával. Anélkül, hogy fel akarnám mondani az előbb idézett vitát, hadd toldjam meg ezt mégis néhány korábban elhangzott gondolattal, pontosabban 1991 októberében elhangzott gondolattal.

A jogszabálytervezetek megalkotói többfajta szempontnak igyekeztek megfelelni. Egyfelől van egy morális indíttatás, amely az igazságtétel igényével nyúl a problémához. Méltánytalan, nem erkölcsös, hogy azok, akik az elmúlt rendszer politikai elnyomó funkciót betöltő szervezetének megbízásából mások életében kutakodtak, másokat emberi jogaik gyakorlásában gátoltak, a demokráciában olyan állásokat tölthessenek be, amelyeket közmegebecsülés kell hogy övezzen.

A törvényjavaslat által kreált tulajdonképpeni összeférhetlenségi szabályok tehát egyfelől védik új intézményeinket a kompromittálódástól, másfelől pedig a hivatalvesztés vagy nyilvános megszégyenítés szankciójával fenyegetik a múltban bizonyos szerepet vállalókat.

Ugyancsak morális oldalról fölvethető az az igény is, hogy az igazságtételnek a lehető legkevésbé szabad igazságtalannak, diszkriminatívnak lennie, vagyis ha már szankcionálunk múltbeli bűnöket, akkor lehetőleg a viselt felelősséggel arányos következményeket állapítsunk meg.

Politikai szempontból egyfelől van a stabilitás igénye, amelyet a Kormány akkori javaslata is megfogalmazott, másfelől van az a vélt vagy valós igény, amely a választók egy meghatározatlan hányada részéről a kommunistákkal szembeni reváns iránt megfogalmazódik, vagy — ne fogalmazzunk ilyen durván — az igazságtétellel szemben megfogalmazódik.

Jogi szempontból a problémák kétirányúak. Egyrészt olyan megoldásokat kell találni, amelyek a kitűzött cél elérését leginkább segítik. Másrészt pedig olyanokat, amelyek ugyanakkor nem ütköznek a jogállamiság alapvető elveivel. Végül pedig azoknak az úgynevezett nemzetbiztonsági szempontoknak kell eleget tenni, amelyek szerint a leendő törvény ne veszélyeztesse az újjászervezett titkosszolgálatok demokratikus elvek szerinti működését. Más oldalról pedig lehetőség szerint küszöbölje ki annak lehetőségét, hogy olyan emberek jussanak az államélet, illetve a politikai élet fontos pozícióiba, akik a ma negatív

erkölcsi megítélés alá eső múltbeli titkos tevékenységük okán zsarolással az ország érdekeivel ellentétes módon manipulálhatók.

Ha tehát röviden össze akarjuk foglalni, hogy milyenek kell lenni egy jó III/III-as törvényjavaslatnak, akkor azt mondhatjuk: legyen igazságos, az elkövetett tettekkel arányban sújtsa az érintetteket, konkrétan, ha szankciókkal sújtsuk a piti besúgókat, tegyük meg ezt mindenkivel, aki e "dicsőséges" hierarchiában a piti besúgók fölött állt. Mindenkivel, aki parancsokat osztogatott, és mindenkivel, aki még e rendszer működésének utolsó napjaiban is e piti besúgók által készített jelentéseket olvasgatta. Minden, köztisztetletet követelő hivatali betöltő vagy oda pályázó személy essen át felülvizsgálaton, hogy kiderüljön: a demokratikus államélet tisztasága követelményeinek megfelelően tiszta-e politikai múltja?

A törvény végrehajtását a lehető legnagyobb megalégedés — vagy legyünk szerényebbek —, a lehető legkisebb konfliktusok kísérik. A törvény ne ütközzék a visszaható szankcionálás tilalmába, eljárásjogilag mind a bizonyítás, mind a jogorvoslat lehetősége szempontjából kifogástalan legyen. A törvény által kiszűrhetők legyenek a demokratikus intézményrendszer — kompromittáltságuknál fogva — gyenge pontnak minősülő tagjai. És végül: minden, a titkosszolgálatok állományában ma törvény szerint dolgozó vagy azzal információszolgáltatásban lévő személy érezze magát biztonságban afelől, hogy mai tevékenységéért a jövőben sosem fogják felelősségre vonni.

A magam részéről kételkedem, hogy lehetséges olyan törvényt alkotni, amely a fenti követelményeknek megfelel. Abban pedig biztos vagyok, hogy a Kormány javaslata nem ilyen.

Röviden szóljunk erről a kormányjavaslatról, miután egy idézetet felolvastam, amit azért tettem meg, mert véleményem szerint erre a törvényjavaslatra is állnak az itt megfogalmazottak. Az új törvényjavaslat precízebben kívánja megvonni az ellenőrizendő személyek körét. Részint beemelve ebbe a körbe olyanokat, akik a korábbi javaslatból némileg logikátlanul kimaradtak. Gondolok itt például a rendőrség magas beosztású vezetőire. Részint pedig határozottan különválasztja az állami és nem állami szférák kezelését. Gondolok itt például a sajtó és az egyházak képviselőinek ellenőrzésére vonatkozó szabályokra. Ugyanakkor nem sikerült kiiktatni a szövegből olyan határozatlan fogalmakat, mint a vezető munkatárs, amelyek elbizonytalaníthatják a végrehajtókat.

A javaslat 3. §-a a nemzetbiztonsági bizottságnak ad véleményem szerint teljesen súlytalan funkciót, azt a látszatot keltve talán mindannyiunkban, hogy ehhez a törvényhez, ennek végrehajtásához a Parlamentnek is van némi köze. E szakasz megítélésem szerint teljes mértékben elhagyható, s — egyetértve Balás István képviselőtársammal — azt gondolom, hogy az ellenőrzés sorrendjéről magának a törvénynek kell rendelkeznie.

Az egyházi tisztségeket betöltő személyek ellenőrzéséről szóló 4. § nyilvánvalóan a korábbi javaslatához e tárgyban benyújtott módosító indítványok hatására került a szövegbe. E változtatást erkölcsi alapon aligha lehet kifogásolni, mégis a nem állami szféra e szeptének beemelése a törvényjavaslatba ellentmondani látszik a javaslat egymondatos bevezetőjének, mely a demokratikus államélet előmozdításáról szól.

Másfelől pedig, ha a törvényjavaslat logikáját itt megtörik, miért ne emeljük akkor ide az egyházak mellé a nem állami szféra olyan fontos személyi köreit, mint például a politikai pártok tisztségviselőit, a nem állami tulajdonban működő lapok vezető újságíróit vagy az ügyvédi szakma képviselőit.

Az új javaslat készítői láthatólag törekedtek arra, hogy a korábbi, elnagyoltnak is csak jóindulattal nevezhető megoldások helyett eljárási szabályokat gyártsanak. Nem belemenve most abba a vitába, hogy vajon helyes-e, ha hivatásos bírák végzik az ellenőrzést, mégis fel kell tenni a kérdést: vajon e bíróból álló bizottság döntése jogi értelemben milyen aktusnak minősül?

Eljárása milyen szabályok szerint folyik? Mit jelent a javaslat 12. §-ában foglalt mondat, mely szerint a bizottság az eljárás során a nyilvántartás vizsgálata mellett a nyilvántartásban talált adatok ellenőrzése érdekében bármilyen törvényes bizonyítási eszközt felhasználhat? Idézhet-e maga elé a bizottság tanúkat? Érvényesül-e az általa alkalmazott meghallgatásokkor a hamis tanúzás törvényileg szankcionált tilalma? Jelenti-e a 19. § azt, hogy a Fővárosi Bíróság ítélete ellen nincs helye fellebbezésnek? Miért a Belügyminisztérium, illetve a Honvédelmi Minisztérium ellen kell keresetet benyújtani, ha az ellenőrzést nem ők végzik?

A korábbi törvényjavaslat vitájában az előterjesztő kettős lehetőségéről beszéltem, arról, hogy a jogszabálytervezet eleve úgy készült, hogy azt ne lehessen végrehajtani. Most nem fogalmaznék ilyen durván, de hadd kérdezzem meg: az előterjesztők felmérték-e, hogy három bírónak mennyi munkanapjába kerül a javaslatban foglalt személyi kör ellenőrzése, hogy a Fővárosi Bíróság előtt megindított perek mikor zárulhatnak le végérvényesen? Vajon a 14. § nem relativizálja-e el a múltban folytatott tevékenységért viselt felelősséget oly módon, hogy az már egyenesen a javaslat értelmét teszi megkérdőjelezhetővé? Hiszen mit jelent a másnak okozott hátrány? Megragadható-e ez a fogalom? Milyen hátrányról kell szó legyen? Ki okozta ezt a hátrányt? A jelentést író besúgó vagy például az a rendőrtiszt, aki megtagadta egy ellenzéki tevékenységet folytató értelmiségi útlevelének a kiadását, vagy az a pártfunkcionárius, aki végső soron ezekben a kérdésekben döntött, de aki biztosan nem tartozik e törvényjavaslat hatálya alá?

Jól értelmezem-e a 23. §-t, ha azt mondom, ha a jövő évi költségvetésről szóló törvényt előbb fogadja el a tisztelt Ház, mint a most tárgyalt javaslatot, akkor e javaslat végrehajtása érdekében — feltéve, ha nem akarunk újabb egy évet tétlenül várni — módosítani kell a költségvetési törvényt is?

Összefoglalva: szüksége van-e valójában a Kormánynak és a kormánykoalíciónak egy végrehajtható törvényre, vagy erre nem, csak a vitájára?

Az előző törvényjavaslat vitájában mi elmondtuk, hogy nem ezt a megoldást tartjuk a legjobbnak, de hát azt hiszem, hogy az előbb már beszéltem arról, hogy ez egyszerűen helytelen fogalmazás: a legkevésbé rossznak sem ezt tartjuk. Mi azt tartottuk volna elfogadhatónak vagy talán célravezetőnek, hogy a Parlament a maga soraiban ezt az átvizsgálást tegye meg politikai megegyezés, megállapodás alapján, és önkéntes alapon, amelynek a jogszerűségéhez, alkotmányosságához semmi kétség nem férhet. Másfelől pedig senki sem vitatja el a végrehajtó hatalomnak azt a jogát, hogy bármely általa gyakorolt kinevezés előtt megvizsgálja a fontos beosztásokba kinevezendő személyek nemcsak politikai múltját, hanem egyáltalán életvitelét, abból a szempontból, hogy vajon az illető képes-e megfelelő módon, hivatalához méltóan ellátni feladatát. Ilyen jellegű törvényjavaslatok számtalan demokráciában léteznek, és tudomásunk szerint erre vonatkozó koncepció nálunk is készült ennek a vitának az előzményei kapcsán.

Az előző vitában felvázoltam azt, hogy milyen alternatívák vannak előttünk. Ezeknek az alternatíváknak a jelentős része lezárult. Én nem hiszem azt, hogy ismét lenne mód arra, hogy a Kormány ezt a javaslatot is visszavonja. Én nem hiszem azt, hogy a tisztelt Parlamentnek

lenne ideje, energiája arra, hogy egy olyasfajta koncepció mentén kezdje újra a vitát, mint amelyet az előbb elmondtam. Nem hiszem azt sem, hogy megelégszik azzal, hogy csak a Parlament falain belül végezze el ezt az átvilágítást. Tehát marad az az alternatíva nyitva, hogy ezt a törvényjavaslatot a tisztelt Ház valamilyen módon el kell, hogy fogadja.

Azt hiszem, hogy közeledve a választási kampányhoz, ez már túlságosan későn van, de még most is jobb, mint hogyha ezt a problémát a következő ciklusba, a következő parlamentre hárítanánk át, görgetnénk tovább. Tehát azt gondolom, hogy ezen a törvényjavaslaton, mint a kanyarón, át kell, hogy essünk.

Végezetül pedig hadd idézzem ide Katona Béla MSZP-s képviselő úr két mondatát, melyet az október 27-i vitában mondott el: "Ez az átgondolatlan előterjesztés nem a közélet megtisztulását szolgálja, nem a társadalom megbékélését akarja elősegíteni, hanem egy rosszul összeeszkábált eszköz a kormánypártok választási kampányában. Ezért mi — mármint az MSZP — határozottan kijelentjük, hogy ennek a törvénynek és az ehhez hasonló törvényeknek a kidolgozásában a szocialista frakció a továbbiakban tevékenyen nem fog részt venni."

Sajnálatos módon a FIDESZ frakciója nevében én nem tehetek ilyen határozott kijelentést. A FIDESZ frakciójában ugyanis — meggyőződésem szerint — nem ülnek olyanok, akiknek a törvény végrehajtása kellemetlenséget okozhatna. Nem ülnek olyanok sem, akik önként vagy kényszerből besúgók által megtett jelentéseket az utolsó pillanatig olvasgatták. Nem ülnek olyanok, akik ezt a rendszert működtették, létrehozták. Nem ülnek olyanok, akik tagjai voltak annak a kormánynak, amelynek felügyelete alatt a bizonyítékok jelentős részét megsemmisítették. Ezért tehát nekünk nincs jogunk erre a határozottságra, erre a magabiztosságra. Nekünk csak arra van jogunk, hogy másokkal együtt kellő szerénységgel és alázattal megpróbáljunk valamit ellapátolni abból a mocsokból és szemétből, amit mások előttünk itt összehordtak. Emelkedettebb pillanatainkban ezt a munkát szoktuk rendszerváltásnak vagy rendszerváltoztatásnak nevezni.

Én tehát nem jelenthetek ki többet határozottan a FIDESZ frakciója nevében, mint hogy mi a magunk részéről módosító indítványok gyártásával részt kívánunk venni ennek a törvényjavaslatnak az elfogadhatóvá tételében, és nyilván szavaimból kiderült, hogy efelől kételyeink vannak, de azt legalább határozottan megígérhetem, hogy megpróbáljuk. Köszönöm a figyelmet. (Taps.)